שומרת יום כנגד יום תוכיח [א] שמטמאה משכב ומושב ואינה טעונה ספירת שבעה ואף אתה אל תתמה על זה שאע"פ שמטמא משכב ומושב לא יהא טעון ספירת שבעה תלמוד לומר [א] מזובו וספר מקצת זובו וספר לימד על זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבעה

אמר ליה רב פפא לאביי מאי שנא האי מזובו דמרבי ביה זב בעל שתי ראיות ומאי שנא האי [ב] מזובו דממעט ביה זב בעל שתי ראיות אמר ליה אי סלקא דעתך דהאי למעוטי הוא דאתא לישתוק קרא מיניה וכי תימא אתיא מדינא שומרת יום כנגד יום תוכיח וכי תימא האי [א] מיבעי ליה מזובו ולא (א) מנגעו א"כ ליכתוב קרא [א] וכי יטהר הזב ולישתוק מזובו למה לי לימד על זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבעה: **מתני'** ° [א] [ב] אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים: **גמ'** הא לענין שילוח [וטומאה [ב]] זה וזה שוין מנהני מילי דתני רב שמואל בר יצחק קמיה דרב הונא [ג] וטהרו הכהן מספחת היא וכבס בגדיו וטהר טהור מפריעה ופרימה דמעיקרא [ג] א"ל [ד] רבא אלא מעתה גבי זב דכתיב [א] וכבס בגדיו וטהר התם מאי וטהר מעיקרא איכא אלא [ג] טהור השתא מלטמא כלי חרס בהיסט אע"ג דהדר חזי לא מטמא למפרע ה"נ [ד] טהור [השתא מלטמא בביאה למפרע [ה]] אלא אמר רבא מהכא [ד] והצרוע אשר בו הנגע מי שצרעתו תלויה בגופו יצא זה שאין צרעתו תלויה בגופו אלא בימים אמר ליה אביי אלא מעתה [ה] כל ימי אשר הנגע בו יטמא מי שצרעתו תלויה בגופו הוא דטעון שילוח ושאין צרעתו תלויה בגופו אין טעון שילוח וכי תימא הכי נמי והא קתני אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה הא לענין שילוח ולטמויי בביאה זה וזה שוין א"ל ימי כל ימי לרבות מצורע מוסגר לשילוח (ב) אי הכי [ו] תגלחת וצפרים מ"ט לא דקתני אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים אמר אביי אמר קרא [ו] ויצא הכהן אל מחוץ למחנה [ז] והנה נרפא נגע הצרעת מי שצרעתו תלויה ברפואות יצא זה שאין צרעתו תלויה ברפואות אלא בימים: **מתני'** [א] [ב] אין בין ספרים לתפלין ומזוזות [ג] אלא שהספרים נכתבין בכל לשון [ה] ותפלין ומזוזות אינן נכתבות אלא אשורית רשב"ג אומר [ו] אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית: **גמ'** הא לתופרן בגידין ולטמא את הידים זה וזה שוין: וספרים נכתבין בכל לשון וכו': ורמינהו [ד] [ז] מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא וכתב עברי אינו מטמא את הידים עד שיכתבנו בכתב [ח] אשורית על הספר ובדיו אמר רבא לא קשיא כאן

רש"י

שומרת יום כנגד יום. הרואה יום אחד או שנים בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה מונה יום אחד וטובלת בו ביום תוכיח: **שמטמאה משכב ומושב.** בשמעתא בתרייתא דמסכת נדה (דף עב:) מרבינן לה: **מאי שנא האי מזובו.** מזובו וספר (לה) [לו] דרשת ליה (ג) דמקצת זוב ולאשמועינן דמקצת זבין טעונין ספירת שבעה והא עיינא שמעינן מיניה זב בעל שתי ראיות לספירה ומאי שנא האי מזובו דלעיל דכתיב לגבי קרבן ולא דרשת ליה מקצת זוב לאתויי זב בעל שתי ראיות לקרבן אלא מקצת זבין דרשת ליה ומוקמת ליה אבעל שלש ראיות וממעטת מיניה בעל שתי ראיות: **לישתוק קרא מיניה.** ומהיכא תיתי לן ספירה: **וכי תימא אתיא מדינא.** דלעיל כדאמרת אם מטמא משכב ומושב לא יהא טעון ספירת שבעה לא אתיא דהא אמרת שומרת יום כנגד יום תוכיח: **אם כן ליכתוב קרא וכי יטהר הזב.** ולא בעי מזובו ומדכתיב וכי יטהר הזב ולא כתיב וכי יטהר [ט] סתמא הוה דרשינן ליה וכי יטהר מן הזב [י] מאי מזובו שמע מינה למדרש מקצת זבין [כ] טעון ספירה: **מתני' פריעה ופרימה.** בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע: **מוחלט.** לאחר שכלו ימי ההסגר ונראה בו סימני טומאה האמורין בו: **גמ' שילוח.** חוץ לחומת העיר: **וטומאה.** כל חומר טומאה האמורה במצורע: **מנא הני מילי.** דאין פריעה ופרימה במוסגר דלמא גלי לן רחמנא במוחלט והוא הדין למוסגר כדאמרת לענין טומאה: **וטהרו הכהן מספחת היא.** במצורע שבא לכלל טהרה מתוך הסגירו ולא נחלט כתיב וסיפיה דקרא כתיב וכבס בגדיו וטהר מדלא כתב ויטהר לישנא דמעיקרא הוא והכי קאמר וכבר קודם טבילה היה טהור ממקצת טומאה של חומר מצורע: **גבי זב דכתיב.** בסוף טהרתו וטהר מאי טהור מעיקרא אמרת ביה: **אלא.** על כרחך טהור יהיה מכאן ולהבא מלטמא כלי חרס בהיסט ואע"ג שטבילתו ביום ואם ראה אחר טבילה בו ביום סתר את הכל ומטמא למפרע משכב ומושב כדאמרינן בכילד צולין (פסחים דף פא.) וכל שכן אדם ואפילו הכי מהניא ליה טבילה מלטמא כלי חרס שהסיט בין טבילה לראיה והכי דריש לה בתורת כהנים [ס]. ונראה בעיני דהא דדרשינן ליה וטהר מלטמא כלי חרס מדכתביניהו להאי קרא בתר קרא [ל] אשר יגע בו הזב דנפקא לן מיניה [י] היסט כלי חרס לזב ואין לך עוד טמא שמטמא כלי חרס בהיסט אלא הוא [י]: **הכא נמי.** וטהר דמצורע טהור השתא מלטמא בביאה (ד) מחומרי מצורע שמטמא אדם וכלים הנכנסין עמו לבית שאפילו חזרה המספחת ופשתה ונטמאת [מ] טהור כדכתיב [פ] ואם פשה תפשה המספחת בעור וגו' אהני ליה טבילה לטהר את הכלים הבאין עמו לבית לפי שמצורע מטמא בביאה דתניא בתורת כהנים [ט] זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית מה בית מטמא בביאה אף כולן מטמאין בביאה: **אשר בו.** משמע (ה) מי שצרעתו תלויה טומאתו בגופו שכל זמן שלא נתרפא ממנו טמא והיינו מוחלט דגבי טהרה דיליה כתיב והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע: **יצא.** מוסגר שטומאתו תלויה בימי הסגר שאם לא ימצא ביום (ו) שבעה סימני טומאה שער לבן או פסיון יטהרנו ואע"פ שנגעו עומד עליו: **כל ימי אשר הנגע בו וגו'.** שילוח כתיב בהאי קרא מחוץ למחנה מושבו: **ימי כל ימי.** מדהוה ליה למיכתב ימי וכתיב כל ימי: **אין בין טהור מתוך הסגר.** בימי רפואתו: **לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים.** דאף על גב דאיכא קרבנות אשם ולוג שמן מיהו הכא ביום טהרתו ורפואתו הוא דקתני ולא איירי בקרבנות שהן בשמיני: **והנה נרפא וגו'.** וכתיב בתריה שתי צפרים חיות טהורות וגלח את כל שערו: **מתני' ספרים.** תורה נביאים וכתובים: **אשורית.** לשון הקודש: **אף בספרים לא התירו.** להם לשון אחר חוץ מלשון הקודש: **אלא יוונית.** ובגמרא [י] מפרש טעמא: **גמ' לתופרן בגידין.** כל ספריהן עשויין בגליון והלכה למשה מסיני הוא ° בתפילין ומזוזות שיהו תפורין בגידין ובספר תורה נחלקו במסכת מכות (דף יא.) בספר תורה שתפרה בפשתן השתא אשמעינן מתניתין כמאן דפסל: **מקרא שכתבו תרגום.** ספר שכתוב בלשון הקודש הראוי לכתוב בו מקרא כתבו לשון ארמי: **ותרגום.** שהיה ראוי ליכתוב בו תרגום כגון יגר שהדותא (בראשית לא) **כתבו מקרא.** גלעד וכגון תרגום (ז) כתב של דניאל ועזרא: **וכתב עברי.** או שלא שינה את הלשון אבל שינה את הכתב שכתבו בכתב של עבר הנהר ובמסכת סנהדרין (דף כא:) קרי ליה כתבא ליבונאה: **עד שיכתבנו אשורית.** כתב אשורית הוא כתב שלנו:

גופן

תוספות

עד שיכתוב אשורית ועל הספר ובדיו. לקמן מוקי לה במגילה וקשיא דהא אמרינן בפרק שני (דף יח.) גיפטית לגיפטים עילמית לעילמים יצא ומיירי ודאי שכתוב באותו לשון שקורא דאם לא כן הוי קורא על פה ולא יצא [י] ואם כן קשיא אמאי לא מטמאה את הידים כיון שנתנה לקרות וליכתב בכל לשון שמכירין בה ויש לומר דכיון שאינה כשרה לקרות אלא למכירים בה דין הוא שלא תטמא את הידים אבל היכא דכתיבה אשורית (ח) כשירה אף לשאין מכירין ומשום הכי דין הוא שתטמאה את הידים:

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה א ב:
נט ב מיי' פ"י מהלכות טומאת צרעת הל' י:
ס ג מיי' פ"ה מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ט:
סא ד מיי' ° פ"י מהל' טומאת צרעת הי"א:
סב ה ו מיי' פ"א מהל' תפלין הלכה יט:
סג ז מיי' פ"ט מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ז:

תורה אור השלם

א) וְכִי יִטְהַר הַזָּב מִזּוֹבוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם חַיִּים וְטָהֵר: [ויקרא טו, יג]
ב) וְעָשָׂה אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד חַטָּאת וְהָאֶחָד עֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְיָ מִזּוֹבוֹ: [ויקרא טו, טו]
ג) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֵׁנִית וְהִנֵּה כֵּהָה הַנֶּגַע וְלֹא פָשָׂה הַנֶּגַע בָּעוֹר וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן מִסְפַּחַת הִוא וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר: [ויקרא יג, ו]
ד) וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל שָׂפָם יַעְטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא: [ויקרא יג, מה]
ה) כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ: [ויקרא יג, מו]
ו) וְיָצָא הַכֹּהֵן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִרְפָּא נֶגַע הַצָּרַעַת מִן הַצָּרוּעַ: [ויקרא יד, ג]

רבינו חננאל

אמר ליה רב פפא לאביי מ"ש האי מזובו דממעיט ליה לזב בעל ב' ראיות מקרבן כדאמרן והאי מזובו מרבי ליה לזב בעל ב' ראיות לספירת ז' א"ל אביי אי לאו לרבויי אתא לשתוק קרא מיניה ולא יכתוב מזובו כלל וכי תימא הוה אתי מן הדין כדאמרינן והלא דין הוא כו' פרכינן עלה שומרת יום כנגד יום תוכיח ונדחה הדין וא"ת האי מזובו לגופו בא ללמד מזובו ולא מנגעו א"כ היה לו לכתוב וכי יטהר הזב וספר לו מזובו למה לי אלא לא בא מופנה אלא לרבות זב בעל ב' ראיות שטעון ספירת ז'. **תנא בתוספתא** אין בין זב לזבה אלא [שהזב] טעון מים חיים וזבה אינה טעונה ביאת מים חיים אין בין זבה לנדה אלא א) קרבן אין בין נדה ליולדת אלא הבאת קרבן אין בין נדה לשומרת יום כנגד יום אלא ספירת ז':

[מתני'] אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה ב) **ותגלחת וצפורין.** פי' מצורע הנטהר מתוך הסגר כגון שנראתה בהרת באדם והסגירה הכהן פעם ראשונה ושניה וראה והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע וטהר ונקרא מצורע מוסגר אין עליו אלא טבילה והערב שמש אבל אם פשתה וטמאו הכהן נעשה מצורע צמות והוא הנקרא מצורע מוחלט כדמתרגמינן לצמיתות לחלוטין ועליו כתיב והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע. **וזו היא פריעה ופרימה** פריעה לגדל פרע שער ראשו ולכשיטהר טעון גלוח כל שערו פי' פרימה קריעת הבגדים ושלוח צפור ושחיטת האחרת. **הא לענין שלוח מן המחנה** כדכתיב וישלחו מן המחנה כל צרוע זה וזה שוין וכן לטמויי בביאה כדתנן בנגעים פרק ד' הטהור מתוך הסגר פטור מן הפריעה ומן הפרימה ומן התגלחת ומן הצפרים מתוך החלט חייב בכולם וזה וזה מטמאין בביאה ותנן נמי בפרק י"ג (משנה י"ב) מצורע שנכנס לבית הכלים שיש שם טמאין [אפי'] עד הקורות. **מנא לן ופשיט לה רבה מהכא** והצרוע אשר בו הנגע דייקינן קרא דכתיב בו מי שצרעתו תלויה בגופו טעון פריעה ופרימה יצא מצורע מוסגר שאין צרעתו תלויה בגופו אלא בימים כלומר במלאות ד' ימים ולא פשה הנגע נטהר. **אי הכי לענין שלוח נמי** דהא כתיב כל ימי אשר הנגע בו יטמא וגו' נידוק נמי בו דכתיב בהאי קרא ונימא מי שצרעתו תלויה בגופו טעון שילוח מחוץ למחנה יצא מצורע מוסגר שאין טעון שילוח. וא"ת אין הכי נמי והא דייקינן ממתני' דקתני אין בין מצורע מוסגר כו'. הא לענין שילוח זה וזה שוין. ופרקינן אי הוה כתיב ימי אשר הנגע בו כדקאמרת השתא דכתיב כל לרבויי מצורע [מוסגר] לשילוח אי הכי דהאי כל לרבויי אתא אפי' תגלחת וצפרין ניבעי. ופרקינן כתיב והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות וגו'. הצרוע שצרעתו בגופו ונתרפא טעון צפרים ותגלחת יצא מצורע מוסגר שאין צרעתו תלויה ברפואות אלא בימים: **[מתני'] אין [בין] ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים כו'.** דייקינן מינה הא לתופרן בגידין ולטמויי את הידים ככתבי הקדש אלו ואלו שוין. **ואקשינן וספרים הנכתבין בכל לשון** מטמאין את הידים והתנן בסוף מסכת ידים תרגום שבעזרא ושבדניאל מטמא את הידים תרגום שכתבו עברית

חשק שלמה על רבינו חננאל א) כ"ה גם בתוספתא דמכילתין אבל נראה דל"ל ספירת ז' וקרבן וכן לקמן אין בין נדה לשומרת יום וכו' אלא ספירת ז' נמי צריך להגיה בזה וצ"ע. ב) חסר כאן וצ"ל אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וכו':

מסורת הש"ס עם הוספות

א) סנהדרין קו: ערכין טו:, ב) [עי' תוספות שבת עט: ד"ה תפילין וכו' מה שהניחו בקושי'], ג) שבת דף קטו: וע"ש, ד) לקמן יח. ידים פ"ד מ"ה ע"ש, ה) מצורע זבים פרק ה הי"א, ו) תו"כ שם פרשתא ג ה"ב, ז) שבת דף פג:, ח) ויקרא יג ז, ט) סוף פרשת תזריע ע"ש, י) לקמן ט:, כ) לקמן יז ע"א.

הגהות הב"ח

(א) גמ' האי מיבעי ליה מזובו ולא מזובו ומנגעו א"כ: (ב) שם כל ימי לרבות מצורע מוסגר לשילוח (אי הכי תגלחת ולפרים וכו' ברפואות אלא בימים) תא"מ ונ"ב ס"א אין בין טהור מתוך הסגר וכו' מאי טעמא אמר אביי אמר קרא ויצא [וכו' ברפואות אלא בימים]: (ג) רש"י ד"ה מאי שנא וכו' דרשת ליה למקצת וכו' לגבי קרבן דלא דרשת: (ד) ד"ה הכא נמי וכו' בביאה למפרע מחומרי: (ה) ד"ה אשר בו משמע בגופו הס"ד: ומה"ד מי שצרעתו תלויה בגופו טומאתו: (ו) ד"ה יצא מוסגר וכו' ביום שביעי סימני: (ז) ד"ה כתבו מקרא וכו' תרגום של דניאל כצ"ל ותיבת כתב נמחק: (ח) תוספות ד"ה עד וכו' דכתיבה אשורית דכשרה אף לשאין מכירין משום הכי:

גליון הש"ס

מתני' אין בין מצורע. עי' מ"ק ז. תד"ה אמר רבי: **עין משפט אות** ד' מיי' פ"י. לא נזכר כלל ברמב"ם מזה ופשטות דברי רמב"ם מיירי דליכא טומאה כלל למפרע אף לא טומאה קלה. ועיין בספר ראשון לציון לבעל פרי תואר: רש"י ד"ה לתופרן בגידין וכו' בתפילין ומזוזות. עיין תשובת חות יאיר סימן קנב אות יג:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] מתני' אין בין ספרים כו'. נ"ב עיין מנחות דף ל"ב ע"א תוס' ד"ה תפילין וכו' ודו"ק:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

א] בכת"י נוסף **מזובו**: ב] תיבת "וטומאה" ליתא בכל הדפו"י והוסיפו המהרש"א ע"פ רש"י (דק"ס): ג] אין גורסין "דמעיקרא" אלא **מעיקרא** (מאירי עיי"ש), וכ"ה בכת"י: ד] נראה דל"ג אמר "ליה" אלא הגירסא **אמר רבא**, דא"א שרבא אמר לר"ש ב"י באותה שעה דתני קמיה דרב הונא דהא רבא לא ראה את רב הונא (סדר הדורות): ה] רש"א (גליון), עיי"ש שכ"ה בספרים מדוייקים, (בדפו"י איתא טהור "מלטמא למפרע"): ו] לישנא ד"אי הכי" מגומגם (מהרש"א עיי"ש), ובכת"י וקצת דפו"י ליתא (ועי' רש"ש, ועי' הג' הב"ח): ז] צ"ל **וראה הכהן** והנה כו' (גליון), וכן נוסף בכת"י: ח] תיבת "בכתב" ליתא בכת"י וברש"י ותוס', ועיין מהרש"א: ט] תיבות "ולא כתיב וכי יטהר" ל"ג (ר"ב אשכנזי): י] צ"ל **מן הזוב** (רש"ש): כ] צ"ל מקצת **זוב** (רש"ש): ל] בכת"י נוסף **וכלי חרש** אשר (ויקרא טו, יב): מ] צ"ל **ונטמא** (באה"מ, דבש תמר):

כאן בגופן[א] שלנו כאן בגופן שלהן אמר ליה אביי במאי אוקימתא להההיא בגופן שלהן מאי איריא מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא אפילו מקרא שכתבו מקרא ותרגום שכתבו תרגום נמי דהא קתני עד שיכתבנו אשורית על הספר בדיו אלא לא קשיא הא רבנן הא רשב"ג אי רשב"ג הא איכא יונית אלא לא קשיא כאן בספרים כאן בתפלין ומזוזות תפלין ומזוזות מ"ט משום דכתיב בהו (א) א) והיו בהווייתן יהו מאי תרגום שכתבו מקרא איכא בשלמא תורה איכא ב) יגר שהדותא אלא הכא מאי תרגום איכא אלא לא קשיא כאן במגילה כאן בספרים מגילה א] מ"ט דכתיב בה ג) ככתבם וכלשונם מאי תרגום שכתבו מקרא איכא אמר רב פפא ד) ונשמע פתגם המלך רב נחמן בר יצחק אמר ד) וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן רב אשי אמר כי תניא ההיא בשאר ספרים ורבי יהודה היא דתניא תפלין ומזוזות אין נכתבין אלא אשורית ורבותינו התירו יונית והכתיב והיו אלא אימא ספרים[ב] נכתבים בכל לשון ורבותינו התירו יונית התירו מכלל דתנא קמא אסר אלא אימא רבותינו לא התירו שיכתבו[ג] אלא יונית ותניא א"ר יהודה אף כשהתירו רבותינו יונית לא התירו אלא בספר תורה ומשום מעשה דתלמי המלך (א) דתניא ב) מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים והכניסן בשבעים ושנים בתים ולא גילה להם על מה כינסן ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם נתן הקב"ה בלב כל אחד ואחד עצה והסכימו כולן לדעת אחת ג) ∘ וכתבו לו ה) אלהים ברא בראשית ו) אעשה אדם בצלם ובדמות ז) ויכל ביום הששי וישבות ביום השביעי ח) זכר ונקבה בראו ולא כתבו בראם[ד] ט) הבה ארדה ואבלה[ה] שם שפתם י) ותצחק שרה בקרוביה כ) כי באפם הרגו שור וברצונם עקרו אבוס ל) ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נושא בני אדם מ) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובשאר ארצות[ו] ארבע מאות שנה נ) וישלח את זאטוטי בני ישראל ס) ואל זאטוטי בני ישראל לא שלח ידו

לא

רש"י

גופן. כתיבה: כאן בגופן שלנו. מתניתין דקתני בכל לשון שלא שינה את הכתב אלא ששינה את הלשון וברייתא בגופן שלהן: הא. דאמר עד שיכתבנו בכתב אשורית: רבן שמעון בן גמליאל היא. דפליג אדרבנן במתניתין: אי רבן שמעון בן גמליאל. אמאי קתני בברייתא עד שיכתבנו אשורית: אלא לא קשיא. גרסינן: והיו הדברים האלה. כתיב בתפילין ומזוזות שכתובין בהן פרשיות של שמע: בשאר ספרים. נביאים וכתובים: מכלל דתנא קמא. בתמיהה והא תנא קמא שרי בכל לשון: רבותינו אמרו. רבן שמעון בן גמליאל: תלמי. מלך מצרים היה: אלהים ברא בראשית. את השמים שלא יאמר בראשית שם הוא ושתי רשויות הן וראשון ברא את השני: אעשה אדם. שמכאן[ז] פקרו האומרים[ז] שתי רשויות הן דכתיב נעשה אדם (בראשית א): ויכל ביום הששי. שלא יאמר אם כן עשה מלאכה בשבת דהא כתיב ויכל ביום השביעי והוא לא יקבל עליו מדרש חכמים שדרשו בו[ח] מה היה העולם חסר מנוחה באתה שבת באתה מנוחה וזהו גמרו: זכר ונקבה בראו[ט] ולא כתבו בראם. דמשמע שני גופין ברא כל אחד זכר ונקבה שני פרצופין לכך כתבו בראו שכך נברא אדם בשני פרצופים[י]: בקרוביה. שלא יאמר על אברהם לא הקפיד דכתיב[ט] ויצחק ועל שרה הקפיד לפיכך כתבו בקרוביה לומר אברהם[י] בלבו והיא אמרה בקרוביה: נושא בני אדם. דמשמע גמל שלא יאמר משה רבכם לא היה לו סוס או גמל: הרגו שור. שלא יאמר רצחנים היו אבותיכם שהרי אביהם מעיד עליהם שהם הרגו איש לכך כתבו שור שלא היו חשובין בעיניו אלא כבהמות ולא הקפיד (ב) על הבהמות: ובשאר ארצות. שלא יאמר שקר כתוב בתורה שהרי קהת מיורדי מצרים היה[כ] וכשאתה מונה שנותיו של קהת ושנותיו של עמרם ושנותיו של משה כולן אין מגיעות לד' מאות שנה כל שכן שהרבה משנות הבנים נבלעין בתוך שנות האבות אלא שמנה הכתוב מיום שנגזרה גזירת גלות מצרים בין הבתרים ומשם עד שנולד יצחק שלשים שנה ומשנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה צא מהם ששים של יצחק ומאה ול' שחיה[ל] יעקב כשבא למצרים נשארו מאתים ועשר וכן היתה הגזרה כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (בראשית טו) ולא נאמר במצרים אלא בארץ לא להם וכשנולד יצחק היה אברהם גר בארץ פלשתים ומאז עד שיצאו ממצרים נמצא יצחק וזרעו שהן זרעו של אברהם גרים ושלשים של קודם לכן לא נמנו בגזרה דהא זרעך כתיב: זאטוטי. לשון חשיבות אבל נערי לשון קטנות ויאמר גרועים שלכם שלחתם לקבל פני שכינה: ואל זאטוטי בני ישראל. באותה פרשה עצמה ולפי שכתבו[מ] זאטוטי תחילה חזרו וכתבום כשמם הראשון ולא כתבו ואל אצילי בני ישראל:

תוספות

בשלמא תורה איכא יגר שהדותא. וקשה אמאי מפסלא בהכי והלא אילו היה חסר כל אלו[ו] השלש תיבות לא מפסיל בהכי כדאמרינן בגיטין (דף ס.) ספר תורה שחסר יריעה אחת אין קורין בו משמע דווקא יריעה אחת אבל פסוק אחד לא ודחק הקונטרס[נ] לומר דגרע טפי כשהוא כתוב תרגום מכשהוא לא נכתב כלל ויש לומר דהכא לא בא אלא להשמיענו דהוי טעות וצריך להגיהו:

כאן במגילה כאן בשאר ספרים. וקשה דהך ברייתא כמאן מתוקמא לא כרבן שמעון בן גמליאל ולא כרבנן דאי רבנן א"כ הוה ליה למיתני במתני' מגילה גבי תפילין ומזוזות שאין נכתבין אלא אשורית וכרבן שמעון בן גמליאל לא מתוקמא שהרי הוא מתיר אף יונית ואין לומר דהני מילי בשאר ספרים [מתיר רשב"ג יונית] אבל במגילה מודה שצריך אשורית זה אינו דהא בפרק שני (דף יח.) אמרי רב ושמואל דלעז יונית לכל כשר ומסיק דאינהו אמור כרשב"ג ומסיק נמי התם קא משמע לן דאף במגילה נמי אמרי מלתייהו ועל כרחך צריך לומר שזה המתרץ אין סובר דרבן שמעון בן גמליאל קאי כוותיה דרב ושמואל דלקמן אלא סובר ליה דרבן שמעון בן גמליאל לא התיר במגילה אלא אשורית ומשום דכתיב בהו ככתבם וכלשונם ורב ושמואל דלקמן סבירא להו [כשינויא] דרב אשי דבסמוך:

ורב אשי אמר ההוא בשאר ספרים[ב] ור' יהודה היא. וקשה דהא בפרק כל כתבי (שבת דף קטו: ושם) אמר רב אשי (ג) אין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ומגילה צריך אשורית בספר ובדיו אלמא דבשאר ספרים לא צריך אשורית וספר ודיו ואם כן מנא ליה לרב אשי לומר דר' יהודה מחמיר ומצריך כולי האי והא לא אשכח התם שום תנא דפליג עליה וי"ל דההיא דכל כתבי (ג"ז שם) מיירי לענין הצלה מפני הדליקה דווקא והכי קאמר בשאר ספרים יש להצילם אע"ג דנכתבין בכל לשון שהרי יש בהן כמה שמות קדושים אבל במגילה שאין בה שום אזכרה אין להצילה אלא אם כן כתובה כהלכתה והכא מיירי להכשיר לקרות בהן:

אלהים ברא בראשית. פ"ה שאם כתבו בראשית ברא היו אומרים בראשית שם הוא ושתי רשויות הן וקשה שהרי בראשית אינו שם כלל אלא בתחלה ועוד שכתבו לו בלשון יונית בתחלה וי"ל שהיונים[פ] היו יודעים[ע] שלעולם יש להזכיר הבורא בתחלה ואם כן אלו כתבו בראשית קודם היה אומר דשתי רשויות הן והתיבה הראשונה הוי בורא אחד והאלהים הוי השני משום הכי הפכו לו:

על נושא אדם. פן יאמר להם וכי לא היה לו למשה רבכם סוס או גמל:

(ואל[פ]) זאטוטי בני ישראל. וקשה אמאי לא כתבו לו וישלח את אצילי בני ישראל כדכתיב בסמוך והוי לשון גדולה ויש לומר לפי שלא רצו לשקר ולכך כתבו לו זאטוטי במקום נערי ובמקום אצילי דמשמע לשון גדולה כמו זוטו של ים (ב"מ דף כא:) ומשמע נמי לשון השפלה כדאמרינן התם[ק] האומר לצולה חרבי (ישעיה מד) זו בבל שהוא זוטו של עולם פי' עומקו ותחתיתו ושפלה מכל ארצות כדאמרינן נמי התם (שבת דף קיג:) הלכך נקרא שמה בבל[ר] שכל מתי מבול ננערו שם (זבחים דף קיג:):

אין

רבינו חננאל

עברית ועברית שכתבו תרגום וכתב עברי אינו מטמא את הידים עד שיכתבנו אשורית על עור ובדיו. ופריק רבה מתני' דקתני דכתבינן בכל לשון בגיפן שלנו א). כלומר בצורות האותיות שלנו ובלשון אחר זולתי לשה"ק. לפיכך מטמאין את הידים שהאותיות בכתב אשורי הן. ומתני' השנויה במסכת ידים בגיפן של שאר לשונות שבאומות לפיכך אין מטמאין [את הידים]. והאי פירוקא דרבה איפריכא וסוגיא דשמעתא בפירוקא דרב אשי סלקא: (את הידים) ואקשינן אי הכי מאי איריא עברית שכתבו תרגום אפי' עברית שכתבו עברית בגיפן של שאר לשונות לא דקתני עד שיכתבנו אשורית על העור בדיו. ופרקינן לעולם ב' המשניות בגיפן שלנו. ומשנה השנויה במס' ידים לרשב"ג היא דמצריך בכל הספרים אשורית. ודחינן והא איכא יונית לרשב"ג שהוא מתיר למה שנה עד שיכתבנו אשורית בלבד. אלא לא קשיא מתניתין בספרים ומשנה השנויה בידים בתפלין ובמזוזות. ומשנינן ודחינן ואוקמה למתני' דהתם רב אשי בשאר ספרים זולתי ס"ת ור' יהודה היא דתניא ספרים נכתבים בכל לשון ורבותינו [התירו] שיכתבו יונית כו' אבל תפלין ומזוזות דברי הכל אשורית דכתי' בהו והיו בהווייתן יהו. ותניא א"ר יהודה אף כשהתירו רבותינו יונית לא התירו אלא בס"ת משום מעשה דתלמי המלך שכינס ע"ב זקנים בע"ב בתים אמר להם כתבו לי תורתכם. נתן הקב"ה עצה טובה בלבם והסכימה דעתם לדעת אחת וכתבו לו אלהים ברא בראשית אעשה אדם בצלם ובדמות כו'

חשק שלמה על רבינו חננאל

א) עי' ערוך ערך גפן:

הגהות וציונים

א] [גי' הערוך גיפן] (גליון): ב] בכת"י אחד וספרים: ג] בכת"י הנוסח ורבותינו אמרו שלא יכתבו אלא יונית: ד] תיבות "ולא כתבו בראם" ליתא בכת"י ובע"י ובמס' סופרים, ובטעות בא מפי' רש"י (דק"ס), ועיין רש"ש: ה] רשב"ם לא גריס "ואבלה" אלא ונבלה, לפי שלא שינו אלא מ"נרדה" אבל "ונבלה" לא הוצרכו לשנות כי נבלה קאי על העם בלשון נפעל (תוס' הרא"ש עיי"ש): ו] [צ"ל ובשאר ארצות שלשים שנה וד' מאות שנה כך הגי' בע"י ובילקוט פ' בראשית וכן בירושלמי ועי' מהרש"א בח"א וכן איתא במס' סופרים פ"א] (גליון): ז] בדפו"י (שלפני הצענזור) פקרו המינין לומר: ח] נראה דכאן צ"ל הפסק הנקודה (ראה אות ד), וכ"ה ברש"י שבע"י: ט] בכת"י ובע"י נוסף ביה ויצחק ויאמר בלבו [בראשית יז, יז]: י] בכת"י נוסף ומשה מוציאי מצרים היה: כ] בכת"י נוסף אמר: ל] ברש"י שבע"י וק"ל שנה שהיו ליעקב: מ] בכת"י ובע"י ולפי שקראום: נ] אולי יש כאן ט"ס וצ"ל ודוחק לומר (ותיבת "הקונטרס" מיותר), וכן משמע קצת במהרש"א (ועי' תוס' הרא"ש): ס] בדפו"י (לפני הצענזור) שהמינים: ע] נראה דצ"ל היו סוברים (רש"ש וע"ש) וכעי"ז בתוס' שבע"י: פ] בע"י וישלח את (גליון): צ] צ"ל שמה שנער (רש"ש):

מסורת הש"ס

א) ברכות יג. לקמן יז:, ב) [מס' סופרים פ"א הלכה ח], ג) מכילתא פרשת בא פרשה יד סימן פה, ד) סנהדרין דף לח:, ה) ב"ר סוף פ"ח, ו) ברכות סא. עירובין יח., ז) [עי' מהרש"א], ח) [במדבר] קהלת רבה יב ז ועי' ירושלמי ברכות פ"ד ה"א.

הגהות הב"ח

(א) גמ' דתלמי המלך מאי היא דתניא מעשה: (ב) רש"י ד"ה הרגו וכו' ולא הקפיד אלא על הבהמות: (ג) תוס' ד"ה ורב אשי וכו' ולא אמר רב אשי כדתניא אין בין וכו' ומגילה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו:

גליון הש"ס

גמ' וכתבו לו. עי' יש"ש ב"ק פ"ד סי' ט:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' מ"ט דכתיב בה ככתבם וכלשונם. נ"ב ע"ל ככתבם וכזמנם וכו' הפר"ח סימן תר"ל ובספר טורי אבן יעש"ה: ב] תוס' ד"ה ורב אשי וכו' ור' יהודה היא. נ"ב עי' מנחות דף לב ע"א תוס' ד"ה שעשאה כו' ודו"ק:

תורה אור השלם

א) וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ: [דברים ו, ו]

ב) וַיִּקְרָא לוֹ לָבָן יְגַר שָׂהֲדוּתָא וְיַעֲקֹב קָרָא לוֹ גַּלְעֵד: [בראשית לא, מז]

ג) וַיִּקָּרְאוּ סֹפְרֵי הַמֶּלֶךְ בָּעֵת הַהִיא בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא חֹדֶשׁ סִיוָן בִּשְׁלוֹשָׁה וְעֶשְׂרִים בּוֹ וַיִּכָּתֵב כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה מָרְדֳּכַי אֶל הַיְּהוּדִים וְאֶל הָאֲחַשְׁדַּרְפְּנִים וְהַפַּחוֹת וְשָׂרֵי הַמְּדִינוֹת אֲשֶׁר מֵהֹדּוּ וְעַד כּוּשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה מְדִינָה וּמְדִינָה כִּכְתָבָהּ וְעַם וָעָם כִּלְשֹׁנוֹ וְאֶל הַיְּהוּדִים כִּכְתָבָם וְכִלְשׁוֹנָם: [אסתר ח, ט] קִיְּמוּ וְקִבְּלֻ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וְכִזְמַנָּם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: [אסתר ט, כז]

ד) וְנִשְׁמַע פִּתְגָם הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּכָל מַלְכוּתוֹ כִּי רַבָּה הִיא וְכָל הַנָּשִׁים יִתְּנוּ יְקָר לְבַעְלֵיהֶן לְמִגָּדוֹל וְעַד קָטָן: [אסתר א, כ]

ה) בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ: [בראשית א, א] ו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ וְיִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ: [בראשית א, כו] ז) וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: [בראשית ב, ב] ח) זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמָם אָדָם בְּיוֹם הִבָּרְאָם: [בראשית ה, ב] ט) הָבָה נֵרְדָה וְנָבְלָה שָׁם שְׂפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שְׂפַת רֵעֵהוּ: [בראשית יא, ז] י) וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי בְלֹתִי הָיְתָה לִּי עֶדְנָה וַאדֹנִי זָקֵן: [בראשית יח, יב] כ) בְּסֹדָם אַל תָּבֹא נַפְשִׁי בִּקְהָלָם אַל תֵּחַד כְּבֹדִי כִּי בְאַפָּם הָרְגוּ אִישׁ וּבִרְצֹנָם עִקְּרוּ שׁוֹר: [בראשית מט, ו] ל) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בָּנָיו וַיַּרְכִּבֵם עַל הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אַרְצָה מִצְרָיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת מַטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ: [שמות ד, כ] מ) וּמוֹשַׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרָיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: [שמות יב, מ] נ) וַיִּשְׁלַח אֶת נַעֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זְבָחִים שְׁלָמִים לַיי פָּרִים: [שמות כד, ה] ס) וְאֶל אֲצִילֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיֶּחֱזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: [שמות כד, יא]

ליקוטי רש"י

והיו בהוייתן יהו. בלשון הקודש [לקמן יז:]. יגר שהדותא. תרגומו של גלעד [בראשית לא, מז]. לא התירו אלא בספר תורה. [illegible]

[illegible]